10. 2. 2012

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Co je nového v trestním řádu od 1.1.2012 - II. část

Jednou ze stěžejních změn provedenou novelou č. 459/2011 Sb. (dále jen novela), je komplexní změna vazebního řízení. Zákonodárce dospěl k závěru, jak vyplývá z důvodové zprávy k předmětné novele, že v praxi převládá požadavek na další zjednodušení vazebního řízení. S tím nelze než souhlasit, je však otázkou, nakolik se to v předmětné novele povedlo. V tomto článku se pokusíme zhodnotit klady nové právní úpravy, ale i nedostatky, kterými trpí, kdy se jedná o obecný nástin, kdy na hlubší úvahy zde není prostor.

Předtím, než se pustíme do samotného popisu a rozboru vazebního řízení, je nutné podotknout, a to nejen na obranu zákonodárců, že v případě vazebního řízení se střetávají dva částečně protichůdné zájmy. Jednak zájem na odbřemenění orgánů rozhodujících o vazebních otázkách, jednak na druhou stranu je možné tyto orgány odbřemenit pouze v míře, která je přípustná z hlediska ústavně zaručených práv osoby ve vazbě. Tyto dva zájmy nelze od sebe oddělit a tak úvahy o vyšší efektivitě a snížení zátěže orgánu činných v trestím řízení naráží na rozhodování ústavního soudu, případě Evropského soudu pro lidská práva. Zákonodárce musel tato skutečnosti do právní úpravy zapracovat a tyto zájmy zohlednit.

Vazební důvody a jejich omezení

Základním kamenem vazebního řízení jsou důvody vazby upraveny v § 67 tr. řádu. V tomto směru jde již o dlouhodobě zavedené právní instituty a ani tato novela nevedla ke změně těchto důvodů. Nicméně došlo ke změně ust. § 68 odst. 3 tr. řádu, který upravuje omezení možností vzetí do vazby obviněného stíhaného pro trestné činy nižší závažnosti (§ 68 odst. 2 tr. ř.)[1]. Jak vyplývá ustanovení § 68 odst. 2 tr. řádu, do vazby lze vzít toliko obviněného, který se dopustil trestného činu vyšší závažnosti, kdy závažnost je stanovená horní hranici trestní sazby, která obviněnému za spáchané jednání hrozí a dále formou zavinění(úmyslný, či nedbalostí trestný čin). Jen na okraj bych rád poznamenal, že trestní řád v tomto směru nereagoval na novelu trestního zákoníku provedenou z.č. 40/2009 Sb., který ve větším množství případů zpřísnil trestní sazby a tudíž posunul horní hranici a snížil tedy počet skutkových podstat, kde horní hranice nepřevyšuje dvě, nebo tři léta. Ust. § 68 odst. 3 tr. řádu[2] pak obsahuju taxativně vyjmenované výjimky, kdy se omezení možností vzetí do vazby pro trestné činy nižší závažnosti (§ 68 odst. 2 tr. řádu) nevyužije. Při splnění těchto skutečností je tedy možné vzít do vazby i osobu, jež se dopustila trestného činu nižší závažnosti. V tomto směru novela trestního řádu přináší změnu výjimky uvedené v písm. e) tr. řádu. Z původní výjimky uvedené v § 68 odst. 3 písm. a) tr. řádu vyplývalo, že : *„Omezení uvedená v odstavci 2 se neužijí, jestliže obviněný pokračoval v trestné činnosti, pro niž je stíhán.“* Výklad této podmínky nebyl zcela jednoznačný a docházelo k odlišným interpretacím této podmínky. Nejednoznačnost aplikační praxe vyplývala ze skutečnosti, že znění předmětné výjimky, alespoň dle jazykového výkladu, vedlo některé orgány činné v trestním řízení k závěru, že uplatnění této výjimky je možné toliko v situacích, kdy obviněný po zahájení trestního stíhání trestnou činnost opakoval nebo v takové činnosti pokračoval. Nepřihlíželi tedy k tomu, zda se odsouzený již v minulosti dopustil totožné trestné činnosti, ale

přihlíželi k této skutečnosti pouze tehdy, pokud se ji obviněný opětovně dopustil, nebo ji opakoval po zahájení konkrétního trestního stíhání. Oproti tomu zde existoval širší výklad, který pojímal *„pokračování v trestné činnosti, pro niž je obviněný stíhán“* poněkud více do šířky, i při zohlednění předcházejících potrestání obviněného. Jisté komplikace tyto úvahy působili ještě před novelizací provedenou trestním zákoníkem (z.č. 40/2009) u trestného činu krádeže dle § 247 odst. 1 písm. e) tr. zákona[3] z.č. 140/1961 Sb. (kdy horní hranice zákonné trestní sazby byla jen dva roky), nicméně zmíněnou novelizací tato (obdobně formulovaná) skutková podstata přečinu krádeže dle § 205 odst. 2 tr. zákoníku[4] již zvýšila horní hranici této skutkové podstaty na tři roky a tudíž již nebylo nutné u této formy trestné činnosti přihlížet omezení stanovené v § 68 odst. 2 tr. řádu. V současné době však zákonodárce jednoznačně stanovil, že tento důvod se vztahuje i na opakování trestné činnosti spáchané v minulosti, pro kterou je obviněný stíhán, slovy zákona se vztahuje na situace, kdy obviněný *„již opakoval trestnou činnost, pro niž je stíhán, nebo v takové trestné činnosti pokračoval, nebo byl za takovou trestnou činnost v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán“*. Jde tedy, jednak o situace kdy obviněný po zahájení trestního stíhání trestnou činnost opakoval nebo v takové činnosti pokračoval, jednak ale i situací, kdy je zahájeno trestní stíhání proti obviněnému, který byl v minulosti odsouzen pro takovou trestnou činnost, nicméně v rámci již probíhajícího nového trestního řízení se znovu nedopustil jednání předpokládaného v tomto ustanovení. Výše uvedené zpřesnění nelze než uvítat.

Poměrně zajímavou novinkou, pokud jde o průlom do ustanovení § 68 odst. 2 tr. řádu představuje zvýšená ochrana poškozeného. Zákonodárce zde konstruuje nový zákonný důvod, kdy je možné obviněného vzít do vazby, ačkoliv se jedná o trestný čin nižší závažnosti. Tento důvod není natolik konkrétní, aby jej uvedl v taxativnímu výčtu ust. § 68 odst. 3 tr. řádu a proto konstruuje nové ustanovení § 68 odst. 4 tr. řádu. Užití této výjimky, však na rozdíl od výjimek v § 68 odst. 3 tr. řádu, podmíněné vazebním důvodem dle § 67 písm. c) tr. řádu, v případě jiných vazebních důvodů, nelze tuto výjimku použít. Druhou podmínkou je účinná ochrana poškozeného, kdy zákon dále demonstrativně vyjmenovává vymezeny zájmy, které je třeba chránit - ochrana života, a zdraví poškozeného či ochrana obdobného zájmu – svoboda, lidská důstojnost, jakož i ochrana osob blízkých poškozeného.

Příkaz k zatčení

Příkaz k zatčení nedostal novou podobu po formální stránce, ale především s ohledem na rozhodování Evropského soudu pro lidská práva se do popředí dostává otázka, který soudce má při realizaci příkazu k zatčení rozhodovat o vazbě. Důvodová zpráva jednoznačně vychází se závěru, že výslech osoby zatčené na základě příkazu k zatčení by měl zásadně provádět soudce soudu, který je příslušný k rozhodnutí o vazbě. V tomto směru poté odkazuje na čl. 5 odst. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a navazující judikaturou ESLP[5] výslovně zakotvuje, že výslech zatčené osoby zásadně provádí soudce soudu, který vydal příkaz k zatčení, a který je příslušný rozhodnout o vazbě. Z této zásady se umožňuje výjimka, kdy obviněného může vyslechnout i jiný soudce, ovšem jde o zcela výjimečný případ, kdy obviněného nelze dodat příslušnému soudu z důvodu nepředvídatelných okolností (např. kalamitní stav) a hrozí, že by obviněný musel být propuštěn na svobodu. Zákon, tedy ve shodě s tímto názorem, upravuje odlišný postup (kdy rozhoduje soudce jiného než věcně příslušného soudu) toliko ve vztahu k nepředvídatelným okolnostem. Nepředvídatelné okolnosti zákon nedefinuje, je však možné k tomuto vymezení použít, jednak již zmíněnou důvodovou zprávu, a jednak rozhodování Evropského soudu pro lidská práva. Pokud tedy porovnáme podmínky, kdy mohl provádět úkony, v souvislosti s příkazem k zatčení, věcně nepříslušný soudce před účinností novely, pak je nutné konstatovat, že zákonodárce zpřísnil tyto podmínky a ještě více omezil. Do 1.1.2012 platilo, že policejní orgán dodá osobu zadrženou na základě příkazu k zatčení nejbližšímu věcně příslušnému sudu, tudíž dodání věcně nejbližšímu soudu bylo pravidlem, ze kterého existovala výjimka spočívající v tom, že nejbližší věcně příslušný soud

neměl úplný a jasný obraz o skutečnostech důležitých pro trestní řízení v dané věci a nemohl jej získat ani prostřednictvím informačních a komunikačních technologií. Nyní, tedy od 1.1.2012 platí princip opačný. Prioritně je nutné dodat osobu zadrženou na základě příkazu k zatčení věcně příslušnému soudu, který příkaz k zatčení vydal, a až pokud to nebude výjimečně možné, vzhledem k nepředvídatelným okolnostem, jinému věcně příslušnému soudu. V praxi býval často veden spor, zda nepostačí dodání osoby zdržené na základě příkazu k zatčení např. Okresního soudu v Ostravě, toliko Okresnímu soudu v Chebu, pokud tato osoba v Chebu byla PČR zatčená. Nešlo o to, že by nebylo možné zatčenou osobu do Ostravy ve lhůtě (PČR má 24 hodin od zatčení) dopravit, takové místo v ČR díky naší rozloze neexistuje, ale šlo především o náklady. Eskorta zatčeného si vyžádá několik policistů a policejní vůz, které eskorta vytíží na celou směnu a proto se policie snažila, aby rozhodoval toliko věcně nejbližší soud, nikoli soud, který příkaz k zatčení vydal. Ve zdrcující většině případů, tedy nešlo o výjimečné nepředvídatelné okolnosti, ale o náklady policie. Proto jsem toho názoru, že rozhodovat o příkazu k zatčení soudcem věcně nepříslušného soudu, bude již možné ve zcela výjimečných případech. Zde Evropský soud pro lidská práva neumožnil zákonodárci zefektivnit práci orgánů činných v trestním řízení, ale naopak toto opatření bude stát více finančních prostředků i časů, jakož i nasazení více policistů. Nicméně je zde jedno řešení spočívající ve využití videokonferenčního zařízení. Využití tohoto institutu by se výše uvedené obavy změnily v zisky a to proto, že pokud by existovala síť videokonferenčních zařízení, odpadlo by pro policii větší množství eskortování zatčených osob. Problém však, jak jsem již ve svém předcházejícím příspěvku zdůraznil, je velikost jednorázové investice a skutečnost, že rozpočet ministerstva spravedlnosti na toto není připraven.

Jen na okraj je nutné pozitivně zhodnotit, že zákonodárce jednoznačně stanovil, že lhůta pro rozhodnutí soudu v případě zatčení obviněného na základě příkazu k zatčení běží od doby, kdy byl obviněný dodán na místo výslechu. Do 1.1.2012 probíhali spory mezi soudci a nejednotně bylo vykládáno, odkdy běží soudci lhůta na rozhodnutí o zatčené osobě. Nebylo sporu, že soudce musí rozhodnout do 24 hodin, sporný byl počátek, odkdy začíná běh těchto lhůt. Markantní to bylo především u osob, zatčených mimo místní příslušnost konkrétního soudu. Na jedné straně byl názor, že soudci běží 24 hodinová lhůta již od té chvíle, kdy byl policejním orgánem telefonicky vyrozuměn o zadržení obviněného, bez ohledu na to, že se tak stalo například v Chebu, na druhé straně byl názor, že lhůta k rozhodnutí začíná soudci běžet, až ve chvíli kdy dostane obviněného do své dispozice (je předveden k soudu, nebo dodán na místo, které soudce označí[6]). Novela trestního řádu v tom udělala jasno a dala za pravdu zastáncům druhého postupu.

Přezkoumávání trvání důvodu vazby

Novelou trestního řádu došlo k systematickému uspořádání ustanovení o přezkumu trvání důvodů vazby tak, aby bylo více zdůrazněno, že k takovému přezkumu dochází zejména na základě žádosti obviněného (žádost o propuštění z vazby na svobodu) a teprve následně, není-li taková žádost podána, nastupuje přezkum z úřední povinnosti, ať již státním zastupitelstvím nebo soudy. Tato skutečnost byla zapracována do znění ust. § 71 odst. 1 tr. řádu. Došlo k zvýraznění povinnosti orgánu činných v trestním řízení k průběžnému zkoumání nejen skutečností zda důvody vazby u obviněného ještě trvají nebo se nezměnily, ale taktéž k průběžnému zkoumání zda nelze institut vazby nahradit některým z opatření uvedených v § 73 a 73a. tr. řádu, a zda ponechání obviněného ve vazbě vyžaduje povaha věci a hrozící nežádoucí důsledky spojené s propuštěném obviněného na svobodu. Nicméně v tomto směru jde spíše o obecnou proklamaci a zdůraznění přístupu k vazebnímu stíhání, než radikální změnu.

Žádost o propuštění z vazby byla doposud upravená v § 72 odst. 2, 3 tr. řádu. Nejmarkantnější změny spočívají v záměru omezit množství rozhodování o žádostech o propuštění z vazby, kdy došlo k prodloužení lhůty pro podání žádosti obviněného o propuštění z vazby na svobodu ze stávajících 14 dnů na 30 dnů od právní moci posledního rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě, kterým bylo

rozhodnuto o žádosti obviněného o propuštění z vazby, o dalším trvání vazby nebo o změně důvodů vazby, jestliže byl shledán další důvod vazby, a při nichž tedy došlo k přezkumu trvání důvodnosti vazby. To samozřejmě nebrání podat takovou žádost v případě, že se objeví nové skutečnosti, které byly v době předchozího rozhodnutí neznámé. Jen závěrem je nutné podotknout, že prodloužení lhůty pro podání žádosti při zachování přezkumu z úřední povinnosti v případě, že žádost není podána, nepovede k omezení procesních práv obviněného, ale sníží administrativní náročnost pro orgány činné v trestním řízení. Toto zefektivnění má také přinést zpřesnění, že obviněný má právo podat žádost o propuštění z vazby na svobodu kdykoli poté, co nabylo právní moci rozhodnutí o vzetí do vazby. Doposud tomu tak nebylo a objevovali se případy, kdy obvinění podali žádost o propuštění téměř shodně se stížností proti usnesení o vzetí do vazby, je tedy na místě toto duplicitní rozhodování odstranit.

Mezi další drobnější změny patří například vypuštění pětidenní lhůty, stanovené pro rozhodnutí o žádosti obviněného na propuštění z vazby, kdy došlo k nahrazení tohoto termínu termínem blíže neurčitým a to „*bez zbytečného odkladu*“. Z trestního řádu, ale ani z důvodové zprávy k novele jednoznačně nevyplývá jak s tímto okamžikem rozhodnutí naložit. Nicméně je možné dospět k závěru, že záměr zákonodárce zde směřoval ke komplexnějšímu posouzení věci za situace, kdy nebylo možné s ohledem na stanovenou lhůtu k rozhodnutí zajišťovat svědky, či jiné důkazy. Neznamená to však automaticky delší lhůtu k rozhodnutí, pokud zde nebudou okolnosti, které je nutné pro rozhodnutí o žádosti zajistit, pak bude muset rozhodnutí být bez zbytečného odkladu, tedy pokud je to technicky možné i ve lhůtě kratší. Přesto je možné dospět k závěru, že ani toto ustanovení nebude v neprospěch obviněného (obava z oddalování rozhodnutí o žádosti o propuštění z vazby), kdy stanovená pětidenní lhůta (do novely) byla toliko lhůta pořádková a její překročení nebylo spojeno s automatickým propuštěním obviněného na svobodu.

Zákonodárce taktéž reagoval na poznatky z praxe, kdy jednoznačně v zákoně vymezil, že za žádost o propuštění z vazby se považuje i návrh obviněného na přijetí některého z opatření nahrazujících vazbu. K tomuto závěru doposud soudy přistupovali na základě výkladu a judikaturní praxe.

Rozhodování o dalším trvání vazby v sobě pojímá tři situace, a to rozhodování o dalším trvání vazby na návrh státního zástupce, rozhodování o dalším trvání vazby po podání obžaloby a rozhodování o dalším trvání vazby při opravném prostředku. Zatímco poslední dvě situace nedoznaly nijak zásadních změn, změna zcela zásadní, a to změna principiální pro vazební řízení, je upravená v prvním odstavci a souvisí s rozhodováním o dalším trvání vazby na základě návrhu státního zástupce v zákonem stanovených lhůtách (§ 71 odst. 3, odst. 6 tr. řádu)[7]. Nově se již nepředpokládá, že by orgány rozhodující o vazbě rozhodovaly o dalším trvání vazby z úřední povinnosti každé tři měsíce bez ohledu na žádosti o propuštění z vazby, podané v mezidobí obviněným tak, jako před novelou. Oba typy těchto rozhodnutí (rozhodnutí o dalším trvání vazby na návrh státního zástupce a žádost o propuštění z vazby obviněným) jsou již ze zákona rozhodnutími o dalším trvání vazby, kdy zákon stanoví, že nejpozději každé tři měsíce od právní moci rozhodnutí o vzetí do vazby nebo právní moci jiného rozhodnutí o vazbě. Tato situace odstranila duplicitu rozhodování, kdy současně mohli běžet vedle sebe jak řízení o prodloužení vazby navržené v zákonné lhůtě státním zástupcem, tak řízení o žádosti o propuštění z vazby podané obviněným, ačkoliv v obou případech se dá předpokládat posuzování stejných otázek, provádění stejných důkazu. Podstatné je, že přestože v původním návrhu, bylo zakomponováno prodloužení lhůty pro takového rozhodování na 6 měsíců, tato změna neprošla a zůstala uzákoněná toliko lhůta tří měsíční. Nepřekročitelné lhůty, v nichž musí být o dalším trvání vazby rozhodnuto, což je princip, který platí i podle stávající právní úpravy, jsou vymezené jako propadné. V případě nedodržení uvedené lhůty tedy musí být obviněný neprodleně propuštěn z vazby na svobodu.

Napravení této dvojkolejnosti nelze než schválit, sníží administrativní zátěž a tento postup není na úkor práv obviněného.

Nejvyšší přípustná doba trvání vazby

Nejvyšší přípustná doba trvání vazby je nyní upravená v § 72a § 72b tr. řádu, kdy v uvedené ustanovení se přebírá stávající úpravu nejvyšší přípustné doby trvání vazby (stávající § 71 odst. 2 a 8 až 11tr. řádu). Jedinou podstatnější změnou je skutečnost, že v případě, kdy dojde ke změně právní kvalifikace skutku a dosavadní délka trvání vazby překročí maximální dobu trvání vazby, je nutné obviněného propustit z vazby „*neprodleně*“. Doposud postačovalo, aby obviněný byl v takovém případě propuštěn z vazby ve lhůtě 15 dnů ode dne, kdy došlo k upozornění na změnu právní kvalifikace skutku. Doba 15 dnů se vzhledem k intenzitě zásahu do práv obviněného, který představuje vazba, a vzhledem k judikatuře Evropského soudu pro lidská práva[8] stala nepřiměřeně dlouhou a nezdůvodnitelnou.

Orgány rozhodující o vazbě

Ustanovení § 73b tr. řádu přehledně na jednom místě upravuje, který orgán je příslušný k rozhodování o konkrétním úkonu. Základním principem je, že většinu rozhodnutí činí soud, potažmo v přípravném řízení soudce a jen některé státní zástupce. Zde je možné i shledat nejpodstatnější změnu tohoto ustanovení. Dle § 71 odst. 3 tr. řádu byl v přípravném řízení k rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě, nebo propuštění na svobodu příslušný státní zástupce. Soud rozhodoval jako stížnostní orgán, ke stížnosti obviněného. Po novele však § 73b odst. 3 tr. řádu zcela jednoznačně stanoví, že příslušný již k rozhodnutí o dalším trvání vazby je v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce. Tato změna navazuje na rozhodování Evropského soudu pro lidská práva, ale také na rozhodování Ústavního soudu ČR[9], kdy není možné dovodit, že by státní zástupce splňoval institucionální rysy vyžadované u subjektu přezkoumávajícího oprávněnost zbavení svobody, a to nestrannost
a nezávislost, a to jak z hlediska svého osobního statutu, tak z hlediska svého procesního postavení v trestním řízení. Je nutné podotknout, že rozhodování soudem (či v přípravním řízení soudcem) je na místě i s ohledem na právo obviněného být ve vazebních věcech slyšen. Došlo tedy k odstranění stávající dvoukolejnost úpravy, kdy byly k rozhodování o žádosti obviněného o propuštění na svobodu a k rozhodování o dalším trvání vazby příslušné různé orgány. Státnímu zástupci se tak v přípravném řízení ponechává pouze rozhodování
o propuštění obviněného z vazby na svobodu, a to popř. i při náhradě vazby některým nevazebním opatřením, či rozhodnutí o změně důvodů vazby, pokud některý vazební důvod pominul – tedy rozhodnutí ve prospěch obviněného.

Spíše zpřesňující charakter, již přijímaný právní praxí, mají poté dvě další změny u orgánů rozhodujících o vazbě. Předně se jednoznačně stanoví, že i v případě rozhodováním o vzetí do vazby zatčeného obviněného podle § 69 tr. řádu, v řízení před soudem rozhoduje soudce, a to i přesto, že se jedná o věc, kde jinak rozhoduje senát. Jedná se o specifickou úpravu, podle níž v řízení před soudem rozhoduje o vazbě zatčeného soudce, neboť s ohledem na krátké lhůty (24 hodin), by zajištění senátního rozhodování mohlo v praxi činit velké obtíže. Zároveň se stanoví, že soudce má v takovém případě stejná práva a povinnosti jako předseda senátu a senát a plní jejich funkce. Druhou zpřesňující skutečností je výslovné upravení zjednodušeného postup v případě, kdy je obviněný propouštěn z vazby na svobodu z důvodu překročení zákonem stanovených propadných vazebních lhůt. V takovém případě postačí vydat příkaz k propuštění obviněného z vazby a není třeba vydávat usnesení.

Vazební zasedání

V § 73d až 73g je nově upraveno vazební zasedání. Institut vazebního zasedání je v našem právním řádu nový, kdy vznik tohoto institutu si vynutilo rozhodování Ústavního soudu[10], jakož i výslovné vymezení práva obviněného na „osobní slyšení“ ve vymezených druzích vazebního rozhodování[11].

Vazební zasedání není obligatorní vždy, naopak se preferuje rozhodování o vazbě v hlavní líčení nebo veřejné zasedání, jehož se účastní obviněný a je-li to vhodné s ohledem na stanovené vazební lhůty. Teprve pokud takový postup nepřichází v úvahu, využije se forma vazebního zasedání, což v podstatě odpovídá i obecné zásadě trestního řízení a to hospodárnosti řízení.

Zákon však v ust. § 73d odst. 3 tr. řádu připouští, rozhodnout za splnění podmínek ve věcech vazby i jiným způsobem než v hlavním líčení, veřejném zasedání, či vazebním zasedání. Obligatorní však je vazební zasedání, pokud nebylo rozhodnuto v hlavním líčení nebo veřejném zasedání, při rozhodování o vzetí obviněného do vazby, nebo rozhoduje-li soudce o vzetí do vazby v přípravném řízení. V ostatních situacích je možné postupovat i jinak (návrh na prodloužení vazby, žádost o propuštění z vazby). V úvahu přichází při senátním rozhodování neveřejné zasedání, či v případě věci kde je věcně k rozhodnutí příslušný samosoudce bez jednání tzv. od stolu. Zásadní podmínka, kterou je nutné naplnit je, že obviněný výslovně nepožádá o konání vazebního zasedání. Soud ani jiný orgán v trestním řízení zde nemá poučovací povinnost[12], a tudíž pokud obviněný výslovně nepožádá, není nutné věc projednat ve vazebním zasedání. Obviněný může požádat o konání vazebního zasedání přímo v žádosti o propuštění z vazby na svobodu, ve stížnosti proti rozhodnutí o vazbě, popř. v jiném podnětu adresovaném soudu, nebo v jiných případech rozhodování o vazbě ve lhůtě stanovené soudem. Bude zajímavé sledovat, jak se praxe vypořádá s otázkou výslovné žádosti obviněného v případě návrhu státního zástupce na další trvání vazby. Bude na místě takový návrh obviněnému zaslat (pravděpodobně pro vázanost lhůtou faxem nebo datovou schránkou) a vyčkat zda bude o konání vazebního zasedání požádáno. Bude nutné však sladit postupy tak, aby mohlo být rozhodnuto a to zákonným způsobem v zákonné lhůtě (státní zástupce tento návrh podá nejpozději 15 dní od vypršení lhůty). Pravděpodobně proto bude nutné, při zaslání obviněnému návrhu státního zástupce, současně určit lhůtu dokdy se má soudu vyjádřit, zda žádá o konání vazebního zasedání. Neexistuje tedy poučovací povinnost soudu, nicméně s ohledem na propadnou lhůtu, bude nutné mít informaci o tom zda je na místě s ohledem na žádost obviněného konat vazební zasedání nebo nikoliv. Nad rámec této skutečnosti je nutné ještě podotknout, že je nutné zohlednit i další okolnosti, které samy o sobě nebo v souvislosti s jinými povedou k závěru, že je nutné vazební zasedání konat, a to zda soud a v přípravném řízení soudce považuje osobní slyšení obviněného za potřebné pro účely rozhodnutí o vazbě.

Dále jsou vymezeny určité výjimky, kdy se vazební zasedání nemusí konat a kdy na provedení výslechu obviněného vzhledem k propadným lhůtám pro vydání rozhodnutí nelze trvat a to přestože o to obviněný požádá. Tyto výjimky se vztahují především k vážným překážkám bránícím uskutečnění vazebního zasedání, jež jsou na straně obviněného (obviněný se poté, co o konání vazebního zasedání požádá, fakticky odmítne takového zasedání účastnit, nebo výslech obviněného znemožňuje jeho zdravotní stav). Nebo se může jednat o podmínku objektivní, kdy obviněný byl slyšen k vazbě v posledních šesti týdnech, neuvedl žádné nové okolnosti podstatné pro rozhodnutí o vazbě nebo jím uváděné okolnosti zjevně nemohou vést ke změně rozhodnutí o vazbě. Tato skutečnost byla soudy i před novelou zohledňována a to právě pro rozsudky Evropského osudu pro lidská práva. Poslední výjimka se týká typu rozhodování, kdy není třeba konat vazební zasedání - a to s ohledem na výsledek takového rozhodnutí, který je jednoznačně ve prospěch obviněného, neboť obviněný se daným rozhodnutím propouští z vazby na svobodu.

Vazební zasedání je možné pojímat jako řízení veřejné zasedání v kombinaci s některými prvky neveřejného zasedání (zejména je z účasti na něm vyloučena veřejnost). Specificky s ohledem na povahu věci je řešená otázka předvolávání či vyrozumívání u této formy řízení. Zákon nestanoví žádné lhůty, které je nutné jako minimální zachovat. Zákon pouze uvádí, že dobu konání vazebního zasedání stanoví předseda senátu a v přípravném řízení soudce tak, aby státní zástupce a obhájce měli možnost se vazebního zasedání zúčastnit, za podmínky, že budou dodrženy lhůty stanovené pro rozhodnutí o vazbě. Zejména tedy, aby fakticky vůbec měli možnost dorazit na místo konání

vazebního zasedání, ovšem při dodržení lhůt stanovených pro rozhodnutí o vazbě. Proto pokud jde o přítomnost u vazebního zasedání zákon v ust. § 73f tr. řádu stanoví, že se vazební jednání koná za přítomnosti všech členů senátu a obviněného (jeho účast lze nahradit kontaktem prostřednictvím videokonferenčního zařízení), účast státního zástupce a obhájce není nutná. Průběh vazebního zasedání pak nijak zásadně nevybočuje z průběhu jiných jednání. Dále se výslovně zdůrazňuje, že i na rozhodnutí o stížnosti proti rozhodnutí o vazbě (tedy rozhodování stížnostním soudem) se užijí ustanovení o vazebním zasedání (§ 74 odst. 1 tr. řádu).

Stížnost proti rozhodnutí o vzetí do vazby

Kromě již zmíněné okolnosti, kdy stížnostní soud jedná v druhém stupni taktéž ve vazebním zasedání (s výjimkami výše uvedenými), je stěžejní změna v ustanovení § 74 odst. 2 tr. řádu, která reaguje na nález Ústavního soudu Pl. ÚS 6/10 ze dne 20. 4. 2010. V tomto nálezu Ústavní soud dovodil neústavnost části ustanovení § 74 odst. 2 tr. ř., jež spočívá v tom, že dosavadní právní úprava umožňovala, aby poté, co byl nad obžalovaným vynesen zprošťující rozsudek a bylo rozhodnuto o jeho propuštění z vazby na svobodu soudem nalézacím, byl obžalovaný ponechán i nadále ve vazbě na základě stížnosti státního zástupce proti rozhodnutí soudu o propuštění obžalovaného z vazby až do doby rozhodnutí druhoinstančního soudu, což je v rozporu s čl. 5 odst. 1 písm. c) a odst. 3 Úmluvy. Změna tedy neumožňuje, aby obžalovaný poté, co soud prvního stupně vyhlásil zprošťující rozsudek, držen ve vazbě pouze na základě stížnosti podané státním zástupcem.

Zákonodárce výslovně v ust. § 74 odst. 3 tr. řádu vymezil, že stížnostní soud pokud zruší rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby nebo o dalším trvání vazby [§ 149 odst. 1 písm. b)], může věc vrátit k novému projednání a rozhodnutí pouze z důvodu závažných vad rozhodnutí. Jde tedy o to, že rozhodnutí lze zrušit jen výjimečně, v případě zcela zásadních vad. Pokud pak v případech zcela zásadních vad, které nejsou odstranitelné v řízení před stížnostním orgánem, napadené usnesení zruší a věc vrátí orgánu prvního stupně, musí zároveň vydat příkaz k propuštění obviněného z vazby na svobodu, neboť v takovém případě zde není rozhodnuto o vzetí obviněného do vazby (bylo zrušeno) a další trvání vazby již nemá opodstatnění.

Mgr. Roman Vicherek,
soudce Okresního soudu v Ostravě

---

[1] Vzít do vazby nelze obviněného, který je stíhán pro úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě léta, nebo pro trestný čin spáchaný z nedbalosti, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta.
[2] a) uprchl nebo se skrýval,
b) opakovaně se nedostavil na předvolání a nepodařilo se jej předvést ani jinak zajistit jeho účast při úkonu trestního řízení,
c) je neznámé totožnosti a dostupnými prostředky se ji nepodařilo zjistit,
d) již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro

trestní stíhání, nebo
e) již opakoval trestnou činnost, pro niž je stíhán, nebo v takové trestné činnosti pokračoval, nebo byl za takovou trestnou činnost v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.
[3] § 247 odst. 1 písm. e) tr. zákona
[4] § 205 odst. 2 tr. zákoníku
[5] Medvedyev a ostatní proti Francii, č. 3394/03, rozsudek velkého senátu ze dne 29. března 2010, § 124, Aquilina proti Maltě, č. 25642/94, rozsudek velkého senátu ze dne 29. dubna 1999, § 50, De Jong, Baljet a van den Brink proti Nizozemí, č. 8805/79, 8806/79 a 9242/81, rozsudek ze dne 22. 5. 1984
[6] Nejčastěji Cely předběžného zadržení PČR v konkrétních městech, dle místní příslušnosti rozhodujícího soudce.
[7] (3) Jestliže doba trvání vazby v přípravném řízení dosáhne tří měsíců, je státní zástupce povinen do pěti pracovních dnů po uplynutí této doby rozhodnout, zda se obviněný ponechává i nadále ve vazbě, nebo zda se z vazby propouští na svobodu.
(6) Ponechá-li soud obviněného ve vazbě, nebo rozhodne-li soud o vzetí obviněného do vazby až po podání obžaloby, je povinen postupovat obdobně, jako je uvedeno v odstavci 4.
[8] rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Labita proti Itálii ze dne 6. dubna 2000,
[9] nález Ústavního soudu České republiky ze dne 23. března 2004 sp. zn. I. ÚS 573/02,
[10] Nález Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 45/04 (č. 239/2005 Sb.)
[11] Nálezy Ústavního osudu II. ÚS 713/2004, II. ÚS 473/2004, IV. ÚS 269/2005
[12] Vzhledem k tomu, že se musí vždy jednat o osoby již umístěné ve vazbě,pak vždy mají obhájce z vazebního důvodu dle § 36 odst. 1 písm. a) tr. řádu a tudíž obhájce bude schopen obviněnému situaci vysvětlit.

Co je nového v trestním řádu od 1.1.2012 - I. část - k dispozici >>> zde.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Kauza Skender Bojku: Putativní nutná obrana optikou ÚS
- Novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob
- Nový zákon o zbraních a střelivu
- Dětský certifikát
- Přerušení výkonu trestu odnětí svobody ze zdravotních důvodů
- Trestněprávní odpovědnost členů zastupitelstva při nakládání s nepotřebným majetkem
- Kolize formalismu a ochrany obětí: nový přístup Ústavního soudu k domácímu násilí
- Podmínečné propuštění po novele trestního zákoníku
- Porušení zásady presumpce neviny orgány činnými v trestním řízení a náhrada škody za nezákonné trestní stíhání
- Trestné činy z nenávisti (hate crimes) ve světle novely trestních předpisů
- Primární viktimizace dětských obětí sexuální trestnou činností